

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Документування працівниками підрозділів стратегічних
розслідувань Національної поліції України
адміністративних правопорушень,
передбачених ст. 156 КУпАП**

Науково-практичні рекомендації

Кропивницький 2025

Рекомендовано до друку Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол № 4 від 11 листопада 2025 р.)

Укладачі:

Кіблик Д.В., Кривонос М.В., Крикун П.В., Мердова О.М., Сахно А.П., Умрихіна І.О., Хилько Л.І. Чепеляк В.С., Шишкарьова О.Г.; за загальною редакцією Доліновського Ю.С.

Рецензенти:

Собакарь Андрій Олексійович – завідувач кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор підполковник поліції

Сагаль Олександр Васильович – заступник начальника Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області підполковник поліції

Документування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП: науково-практичні рекомендації / авторський колектив; за заг. ред. Ю.С. Доліновського. Кропивницький: ДонДУВС, 2025. 54 с.

Авторами на підставі ретельного аналізу чинного законодавства, сучасного правового матеріалу, правозастосовної практики в науково-практичних рекомендаціях охарактеризовано особливості документування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП. У рекомендаціях наведено методологічні підходи до кваліфікації правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП, з урахуванням специфіки діяльності підрозділів стратегічних розслідувань, а також практичні поради щодо правильного та повного оформлення адміністративних матеріалів. Розроблені рекомендації спрямовані на підвищення ефективності адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, забезпечення належної доказової бази у справах про порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, а також уніфікацію підходів до документування таких правопорушень працівниками поліції.

Науково-практичні рекомендації виконані на замовлення Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України та розраховані на працівників підрозділів Національної поліції України, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти та стануть у нагоді всім, хто цікавиться питаннями документування адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 156 КУпАП.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1. Загальна аналітична інформація щодо винесених постанов судами, прийнятих у період з 01.01.2020 до 30.06.2025 за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України.....	6
2. Адміністративно-правова характеристика помилок при документуванні адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП.....	10
3. Рекомендації щодо особливостей кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 156 КУпАП.....	18
4. Рекомендації щодо особливостей оформлення матеріалів справ про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена ст. 156 КУпАП.....	37
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Сучасні виклики у сфері протидії тіньовому обігу підакцизних товарів – алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах – зумовлюють необхідність посилення адміністративно-правових заходів реагування. Окрему роль у цьому напрямі відіграють підрозділи стратегічних розслідувань Національної поліції України, специфіка діяльності яких пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави та протидією організованій злочинності. У своїй роботі названі підрозділи стикаються з протидією тіньовим схемам обігу підакцизних товарів, зокрема алкогольних напоїв і тютюнових виробів, а їх діяльність у сфері документування адміністративних правопорушень, зокрема статті 156 Кодексу України про адміністративні правопорушення, часто виступає як необхідний етап у системі протидії нелегальному економічному обігу.

Практика свідчить, що попри наявну позитивну практику діяльності підрозділів стратегічних розслідувань щодо документування зазначеної категорії адміністративних правопорушень, суди нерідко повертають матеріали таких справ на доопрацювання або закривають провадження через процесуальні помилки, відсутність належних доказів чи неправильну кваліфікацію діяння. Це зумовлює потребу в системному узагальненні типових недоліків та розробленні практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Ефективне документування адміністративних правопорушень є ключовим елементом реалізації завдань Національної поліції України у сфері дотримання законності та забезпечення публічного порядку. Відсутність єдиного підходу до документування таких правопорушень, різне розуміння складу адміністративного проступку, а також неузгодженість практики між регіональними підрозділами поліції зумовлюють необхідність науково-практичного осмислення цієї проблематики.

Отже, підготовка системних науково-практичних рекомендацій щодо особливостей документування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП, є своєчасною та суспільно значущою. Вона сприятиме підвищенню якості адміністративних матеріалів, забезпеченню єдності правозастосовної практики, дотриманню законності під час реалізації повноважень поліції та зміцненню довіри громадян до органів правопорядку.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є здійснення аналізу поточної ситуації з документуванням адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України.

Завдання проведеного дослідження:

- аналіз винесених постанов судами, прийнятих у період з 01.01.2020 до 30.06.2025 за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України;
- виокремлення типових помилок, що допускаються працівниками поліції при документуванні адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП;
- надання практичних рекомендацій працівникам поліції щодо документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП.

Об'єкт дослідження: діяльність підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України та судів щодо протидії домашньому насильству.

Предмет дослідження: наявний стан документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП працівниками підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України.

Обґрунтування методу дослідження: контент-аналіз постанов, прийнятих судами, та системний метод щодо виокремлення типових помилок, що допускаються при документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП, що надало можливість розробки науково-практичних рекомендацій.

Вихідні дані: 93 постанови, прийняті судами у період 01.01.2020 до 30.06.2025 за категорією справи «Порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння» (ст. 156 КУпАП), що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України.

Географія дослідження: всі регіони України.

1. ЗАГАЛЬНА АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ВИНЕСЕНИХ ПОСТАНОВ СУДАМИ, ПРИЙНЯТИХ У ПЕРІОД З 01.01.2020 ДО 30.06.2025 ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 156 КУПАП, МАТЕРІАЛИ У СПРАВАХ ЗА ЯКИМИ НАПРАВЛЯЛИСЯ ДО СУДІВ ВІД ПІДРОЗДІЛІВ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проведений нами контент-аналіз постанов, прийнятих судами у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУПАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань національної поліції України дозволяє констатувати, що в період 01.01.2020 до 30.06.2025 було винесено 94 постанови у справах про адміністративні правопорушення по зазначеній категорії справ, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України, серед яких:

- Управління стратегічних розслідувань в Кіровоградській області – 42 справи (44,68%);
- Управління стратегічних розслідувань в Одеській області – 23 справи (24,47%);
- Управління стратегічних розслідувань в Чернігівській області – 11 справ (11,7%);
- Управління стратегічних розслідувань в місті Києві – 6 справ (6,38%);
- Управління стратегічних розслідувань в Рівненській області – 6 справ (6,38%);
- Управління стратегічних розслідувань в Херсонській області – 4 справи (4,26%);
- Управління стратегічних розслідувань в Київській області – 2 справи (2,13%).

Вивчення постанов у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУПАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України дозволяє нам згрупувати їх у такі групи:

- 1) постанови про притягнення осіб до адміністративної відповідальності – 29 випадків, що складає 30,85% від загальної кількості винесених рішень;
- 2) постанови про закриття справи – 37 випадків, що складає 39,36% від загальної кількості винесених рішень;
- 3) постанови про звільнення від відповідальності у зв'язку із малозначністю – 8 випадків, що складає 8,51% від загальної кількості винесених рішень;
- 4) постанови про повернення на доопрацювання – 13 випадків, що складає 13,83% від загальної кількості винесених рішень;

5) постанови про направлення справи до іншого суду за підсудністю – 2 випадки, що складає 2,13% від загальної кількості винесених рішень;

б) постанови про направлення справи до іншого органу за підсудністю – 2 випадки, що складає 2,13% від загальної кількості винесених рішень;

7) інші постанови – 3 випадки, що складає 3,19% від загальної кількості винесених рішень.

За результатами узагальнення вищезазначених статистичних даних, можна зробити певні висновки. Наявність порівняно невисоких показників ініціювання справ зазначеної категорії не слід розглядати як свідчення епізодичності чи вибіркості реагування працівників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України. Така тенденція зумовлена, насамперед, функціональною специфікою діяльності підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України, ключовим завданням яких є виявлення, припинення та попередження незаконної діяльності суспільно небезпечних організованих груп і злочинних організацій, а також документування кримінальних правопорушень, що становлять підвищену загрозу економічній та національній безпеці держави. У структурі їх повноважень пріоритетом є протидія тіншовому обігу підакцизних товарів у формах, що містять ознаки злочинів, передбачених ст. 204 Кримінального кодексу України («Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів»), за які встановлено значно суворішу кримінальну відповідальність, включно з позбавленням волі та конфіскацією майна. Саме документування такої протиправної діяльності є основним і фокусним напрямом роботи підрозділів стратегічних розслідувань. У цьому контексті адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП, займають опосередковане, допоміжне місце у діяльності підрозділів стратегічних розслідувань. Їх документування виконує,

передусім, профілактичну та інформаційну функцію, виявляючи окремі елементи незаконних схем обігу підакцизних товарів, які можуть бути пов'язані з ширшими кримінальними процесами. Таким чином, обмежена кількість адміністративних матеріалів за ст. 156 КУпАП радше відображає пріоритетність кримінально-правових напрямів роботи підрозділів стратегічних розслідувань, ніж недоліки реагування, і логічно впливає з їх стратегічного призначення у системі Національної поліції України.

Як бачимо, спостерігається суттєва регіональна диспропорція у роботі підрозділів стратегічних розслідувань щодо документування адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП. Майже 81% усіх зафіксованих справ припадає лише на три регіони: Кіровоградську, Одеську та Чернігівську області, що може бути пояснено високим рівнем системної нелегальної торгівлі саме у цих регіонах, а також пріоритезацію цього напрямку роботи (фокусне завдання) керівництвом УСР у зазначених областях. В свою чергу така ситуація може свідчити і про відсутність єдиних підходів до практики реагування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань на такі правопорушення.

Окремого занепокоєння викликає факт винесення протягом проаналізованого періоду найбільшої кількості постанов про закриття справ, що є прямим індикатором недостатності доказів, відсутності складу чи події адміністративного правопорушення, або певних процесуальних порушень при складанні матеріалів.

Положення чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення у ст. 247 визначають підстави для закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, серед яких:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу;
- 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;
- 9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі¹.

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. додаток до № 51. Ст.1122 (зі змінами і доповненнями станом на 29.12.2022).

Проаналізовані нами постанови про закриття провадження у справах про адміністративні правопорушення за ст. 156 КУпАП дозволяє нами виокремити такі характерні обставини, за якими приймали зазначене рішення:

- відсутність події і складу адміністративного правопорушення – 26 випадків;

- закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП – 11 випадків.

При цьому наголосимо, що невисокий показник справ (13,83%), які було повернуто на доопрацювання, вказує на загалом повноту та належне оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення, що не виключає певних недоліків у первинному документуванні, які будуть розглянуті нами в межах запропонованих науково-практичних рекомендацій.

Підсумовуючи, зазначимо, що проведений контент-аналіз надає індикатори щодо фокусу, пріоритетів та рівня адміністративно-процесуальної підготовки працівників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України, для яких адміністративно-юрисдикційна діяльність є непрофільним різновидом поліцейської діяльності, обумовлює уніфікацію методичних підходів у фіксації таких правопорушень.

2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОМИЛОК ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 156 КУПАП

У результаті здійснення аналізу судової практики щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за ст. 156 КУПАП, матеріали у справах за якими направлялися до судів від підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України, суди звертають увагу на основні недоліки та помилки при оформленні таких матеріалів. Розглянемо найбільш поширені недоліки, які мають місце в адміністративно-юрисдикційній діяльності працівників поліції, які призводять до закриття проваджень у справах про адміністративні правопорушення або до повернення матеріалів на доопрацювання для належного їх оформлення.

Серед недоліків, які призводять до закриття проваджень у справах про адміністративні правопорушення або до повернення матеріалів на доопрацювання для належного їх оформлення найбільш поширеними є недоліки виявлені в протоколі про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 156 КУПАП.

Наведемо типові помилки, які допускаються працівниками поліції при оформленні протоколу про адміністративне правопорушення:

1) *відсутність посилання на норму (її частину) спеціального закону, за порушення якої настає відповідальність*².

Як нами вже зазначалося диспозиції частин ст.156 КУПАП сконструйовані як бланкетні норми, тобто такими, де закріплюється лише загальні ознаки правила поведінки, а для встановлення ознак, яких бракує, слід звертатись до положень іншого нормативного акта іншої галузі права. Всупереч цьому наявні непоодинокі випадки, коли працівники поліції під час опису в протоколі складу адміністративного правопорушення зазначають лише сутність протиправного діяння і не посилаються на конкретну норму спеціалізованого нормативного акту, яка була порушена.

2) *неправильна кваліфікація вчиненого адміністративного правопорушення:*

- неправильно визначено суб'єкта адміністративного правопорушення, яким повинен бути суб'єкт господарювання, а не його працівник, який здійснював торгівлю³;

---

² Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 01 листопада 2022 року № 405/5147/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107447284>; постанова Овідіопольського районного суду Одеської області від 11 травня 2022 року № 509/1303/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104260713>; постанова Ленінський районний суд міста Кіровограда від 07 лютого 2022 року № 404/8902/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103119106>

³ Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 14 лютого 2022 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103245827>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 01 грудня 2021 року № 404/8915/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101545815>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8905/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101714491>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08

- описане в протоколі про адміністративне правопорушення діяння не підпадає під ознаки статті 156 КУпАП, тобто не складає її об'єктивну сторону⁴;

- неправильно визначено частину статті 156 КУпАП, за якою кваліфіковано діяння особи, що притягається до адміністративної відповідальності⁵.

3) відсутність або не конкретизація ознак, що характеризують об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, передбаченого ст.156 КУпАП⁶.

4) відсутність будь-яких належних та допустимих доказів, які б підтверджували факт протиправного діяння, що характеризує об'єктивну сторону адміністративного правопорушення.

Слід відзначити, що аналіз винесених судами постанов, дає нам право виокремити такі типові причини визнання доказів неналежними та недопустимими:

– взагалі відсутні будь-які окрім протоколу про адміністративне правопорушення, докази по справі (наприклад, справа № 404/781/22, № 522/7098/22, № 559/193/22, та інші⁷);

– для адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 156 КУпАП, відсутність доказів про те, що особа є суб'єктом господарювання (наприклад, справа № 522/7098/22, №569/4397/22, № 404/8915/21 та інші⁸);

грудня 2021 року № 404/8907/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739259>; постанова Ленінського районного суду міста Кіровограда від 20 грудня 2021 року № 404/8911/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102245713>; постанова Рівненського міського суду від 26 травня 2022 року № 569/4397/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104486413>

⁴ Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8875/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739250>; Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8919/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739252>;

⁵ Постанова Козелецького районного суду Чернігівської області від 09 серпня 2022 року № 734/748/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105641897>

⁶ Постанова Овідіопольського районного суду Одеської області від 11 травня 2022 року № 509/1303/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104260713>; постанова Голосіївського районного суду міста Києва від 21 лютого 2022 року № 752/2473/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103852754>; Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8919/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739252>; Постанова Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 січня 2024 року № 389/4556/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116213969>

⁷ Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 16 лютого 2022 року № 404/781/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103336217>; постанова Приморського районного суду м. Одеси від 23 серпня 2022 року № 522/7098/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105940022>; постанова Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 31 березня 2022 року № 559/193/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103819077>

⁸ Постанова Приморського районного суду м. Одеси від 23 серпня 2022 року № 522/7098/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105940022>; Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 14 лютого 2022 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103245827>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 01 грудня 2021 року № 404/8915/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101545815>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8905/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101714491>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8907/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:

- відсутність доказів, якими зафіксовано саме факт торгівлі (наприклад, справа № 760/2718/22, № 404/8902/21 та інші⁹);
- відсутність доказів, які б свідчили про підробленість марок акцизного податку (наприклад, справа № 389/4556/23, № 404/8905/21, № 404/8907/21 та інші)¹⁰
- відсутність об'єктивних даних, підтверджених достатніми, безспірними та безсумнівними доказами, які б вказували на те, що особа, відносно якої було складено протокол про адміністративне правопорушення, була дійсно вказаною особою (наприклад, справа № 404/727/24)¹¹.

Оцінюючи під час розгляду справи про адміністративні правопорушення докази, які в них містяться, судді спиралися на позиції ЄСПЛ, який у своїх рішеннях указує, що суд вправі обґрунтовувати свої висновки лише доказами, що впливають зі співіснування достатньо переконливих, чітких і узгоджених між собою висновків чи схожих неспростовних презумпцій факту (рішення Європейського суду з прав людини, справа «Коробов проти України» № 39598/03 від 21.07.2011 року), тобто таких, що не залишать місце сумнівам, оскільки наявність останніх не узгоджується із стандартом доказування «поза розумним сумнівом» (рішення від 18 січня 1978 року у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom), п. 161, Series A заява № 25) та доходили до висновків, що надані докази у справах цим критеріям не відповідають.

Вище названі недоліки при оформленні матеріалів у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП призводили як правила до закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення.

Що стосується помилок при документуванні адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП, в результаті яких матеріали справ поверталися на доопрацювання, то аналіз судової практики, свідчить про такі типові недоліки:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739259>; постанова Ленінського районного суду міста Кіровограда від 20 грудня 2021 року № 404/8911/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102245713>; постанова Рівненського міського суду від 26 травня 2022 року № 569/4397/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104486413>

⁹ Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 18 лютого 2022 року № 760/2718/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103491470>; постанова Ленінський районний суд міста Кіровограда від 07 лютого 2022 року № 404/8902/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103119106>

¹⁰ Постанова Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 січня 2024 року № 389/4556/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116213969>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8905/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101714491>; постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8907/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101739259>; постанова Ленінський районний суд міста Кіровограда від 07 лютого 2022 року № 404/8902/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103119106>

¹¹ Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 22 квітня 2024 року № 404/727/24 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120075487>

- не вказано дату вчинення адміністративного правопорушення¹²;
- не вказано місце вчинення адміністративного правопорушення, що позбавляє суд визначити підсудність даної справи¹³;
- не повністю зазначено місце проживання особи, що притягається до адміністративної відповідальності, її місце реєстрації¹⁴;
- неправильно зазначені анкетні дані особи, що притягається до адміністративної відповідальності¹⁵;
- відсутність доказів того, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності є суб'єктом господарювання¹⁶;
- відсутність посилання на норму (її частину) спеціального закону, за порушення якої настає відповідальність¹⁷;
- адміністративний матеріал не містить даних про предмети які вилучено, їх кількість, місце зберігання та особу, якій вилучені предмети передані на відповідальне зберігання¹⁸;

¹² Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 03 грудня 2021 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101596684>; Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 23 грудня 2021 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102180740>; постанова Біляївського районного суду Одеської області Біляївського районного суду Одеської області від 29 березня 2023 року № 496/2077/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109866211>

¹³ Там само.

¹⁴ Постанова Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 15 липня 2021 року № 384/223/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98370198>

¹⁵ Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 11 березня 2024 року № 404/727/24 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117739991>

¹⁶ Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 17 лютого 2022 року № 750/1626/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103340343>; постанова Біляївського районного суду Одеської області від 29 березня 2023 року № 496/2077/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109866211>; постанова Богуславського районного суду Київської області від 29 червня 2023 року № 358/838/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111872761>; постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 10 січня 2022 року № №750/13974/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102452685>; постанова Чернігівського районного суду Чернігівської області від 08 грудня 2022 року № 748/2718/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107744279>

¹⁷ Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 03 грудня 2022 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101596684>; постанова Біляївського районного суду Одеської області від 04 серпня 2023 року № 496/5423/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112643188>; постанова Біляївського районного суду Одеської області від 29 березня 2023 року № 496/2077/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109866211>; постанова Новоархангельського районного суду Кіровоградської області від 23 січня 2023 року № 394/829/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108582284>; постанова Богуславського районного суду Київської області від 29 червня 2023 року № 358/838/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111872761>; постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 10 січня 2022 року № №750/13974/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102452685>

¹⁸ Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 03 грудня 2021 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101596684>; постанова Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 15 липня 2021 року № 384/223/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98370198>; Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 23 грудня 2021 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102180740>; постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 17 лютого 2022 року № 750/1626/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103340343>; постанова Оболонського районного суду м. Києва від 05 лютого 2020 року № 756/1152/20 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87390755>; постанова Біляївського районного суду Одеської області від 04

- в протоколі не зазначено про роз'яснення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності її прав та обов'язків, передбачених ст. 63 Конституції України та ст.268 КУпАП та відсутній її підпис у графі підпис особи¹⁹;

- наявність в матеріалах справи пояснення свідка, проте у графі «Свідки» протоколу про адміністративне правопорушення не вказано прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання свідка, а також відсутній його підпис²⁰;

- відсутність в протоколі інформації про місце проживання понятих²¹;

- зазначена в протоколі суть адміністративного правопорушення не відповідає диспозиції ч.1 ст.156 КУпАП, а саме не вказано чи здійснювала особа торгівлю алкогольними напоями без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку, таких даних не містять і матеріали справи²².

Слід відзначити, що як правило судді при поверненні матеріалів про адміністративні правопорушення на доопрацювання для належного їх оформлення зазначають не одну, а сукупність виявлених порушень, які у комплексі унеможливають здійснити розгляд справи у відповідності до вимог ст. 245 КУпАП.

Окремо в межах цього розділу науково-практичних рекомендацій вважаємо за необхідним зупинитися на описі наявної колізії в застосуванні статті 255 КУпАП та відомчих актів щодо повноважень працівників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП.

Аналіз судової практики засвідчує наявність неоднозначного підходу судів до питання визначення кола посадових осіб Національної поліції України, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена статтею 156 КУпАП.

Зазначимо, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень містяться дві постанови, в яких суд доходить висновку про те, що працівники підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України не мають спеціально визначених повноважень на складання протоколів за ст. 156 КУпАП.

Так, у справі № 405/5147/22 від 01 листопада 2022 року Ленінського районного суду м. Кіровограда «суд звертає увагу на те, що згідно ст. 255 КУпАП

серпня 2023 року № 496/5423/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112643188>; постанова Біляївського районного суду Одеської області від 29 березня 2023 року № 496/2077/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109866211>; постанова Богуславського районного суду Київської області від 29 червня 2023 року № 358/838/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111872761>; постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 10 січня 2022 року № №750/13974/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102452685>; постанова Чернігівського районного суду Чернігівської області від 08 грудня 2022 року № 748/2718/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107744279>

¹⁹ Постанова Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 15 липня 2021 року № 384/223/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98370198>

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

²² Постанова Святошинського районного суду м. Києва від 26 лютого 2020 року № 759/1105/20 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87872932>

у справах про адміністративні правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 156 КУпАП, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції. Відповідно до п. 1 Розділу I, Розділу II Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, затвердженого Наказом Національної поліції України від 23.10.2019 року № 1077, Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції, який бере участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та здійснює оперативно-розшукову діяльність. Завданнями ДСР є, зокрема, виявлення, припинення і попередження незаконної діяльності суспільно небезпечних організованих груп і злочинних організацій, боротьба з тероризмом, протидія корупції серед посадових осіб, організація захисту працівників ДСР, інших підрозділів Національної поліції, безпеки учасників кримінального судочинства, та інші завдання, відомості про які віднесено до службової інформації. Як вбачається з Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в системі Національної поліції України, затвердженого Наказом Національної поліції України від 12.10.2018 року № 945, відомості у сфері здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення до службової інформації не відносяться. Більш того, як вбачається з розділу IV Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України «Права ДСР» повноважень щодо складання протоколів про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП ним не передбачено. Відтак, посадовою особою, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, не доведено наявності у посадових осіб Департаменту стратегічних розслідувань повноважень на складання протоколів про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП від імені Національної поліції»²³.

В іншому рішенні суд зазначає: «Відповідно до п.1 ч.1 ст. 255 КУпАП, у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 - 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи: органів Національної поліції, зокрема за статтями 155-2-156 КУпАП. Відповідно до листа Департаменту стратегічних розслідувань від 29.01.2024 року, на запит захисника О. Лугина від 26.01.2024 року про надання інформації щодо видів адміністративних правопорушень, за якими працівники Департаменту мають право складати протоколи і яким документом ці повноваження визначені, працівники Департаменту мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення за статтями 172-4-172-9 КУпАП, за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище) та статтями 172-9-1, 172-9-2 цього Кодексу. Отже особа, яка склала протокол про адміністративне правопорушення стосовно

---

²³ Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 01 листопада 2022 року № 405/5147/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107447284>

ОСОБА_1 за ст. 156 КУпАП, не мала повноважень на складання цього протоколу»²⁴.

Водночас, в інших судових рішеннях не ставиться під сумнів право працівників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України складати протоколи за ст. 156 КУпАП, якщо такі дії відбувалися в межах реалізації завдань, визначених ст. 2, 23 Закону України «Про Національну поліцію» – зокрема, щодо виявлення та припинення порушень законодавства у сфері обігу підакцизних товарів. На нашу думку, у таких випадках суди виходять з того, що Департамент стратегічних розслідувань є структурним підрозділом Національної поліції України, а тому на його працівників – посадових осіб органів Національної поліції України, поширюється дія ст. 255 КУпАП.

Таким чином, сформована судова практика має суперечливий характер:

- окремі судді дотримуються формального (вужького) підходу, вимагаючи наявності прямого закріплення відповідних повноважень у відомчому нормативному акті;

- більша частина суддів застосовують функціональний (широкий) підхід, визнаючи повноваження працівників Департаменту стратегічних розслідувань на підставі їх статусу як працівників Національної поліції України та покладених на них завдань у сфері протидії незаконному обігу підакцизних товарів.

У зв'язку з цим, вважаємо доцільним:

1. На нормативному рівні врегулювати питання щодо закріплення за працівниками підрозділів стратегічних розслідувань повноважень на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП, шляхом внесення відповідних змін до Положення про Департамент стратегічних розслідувань НПУ або видання наказу Голови Національної поліції України з переліком статей КУпАП, за якими ДСР має право складати протоколи.

2. До моменту нормативного врегулювання цього питання вважаємо за доцільне забезпечити належне документальне підтвердження повноважень працівників підрозділів стратегічних розслідувань, які складають протоколи, шляхом реалізації начальником Департаменту стратегічних розслідувань наданих йому повноважень в частині затвердження положень про структурні підрозділи ДСР і затвердження посадових інструкцій працівників ДСР та підписання організаційно-розпорядчих документів ДСР (наказів, доручень), в яких можуть бути визначені повноваження на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 156 КУпАП.

Зазначене питання є принциповим, оскільки відсутність належного підтвердження повноважень уповноваженої особи при складанні протоколу про адміністративне правопорушення може бути підставою для визнання протоколу недопустимим доказом і, як наслідок, для закриття провадження у справі.

З огляду на викладене, подальший виклад буде присвячено розробленню практичних рекомендацій щодо правильної кваліфікації адміністративних правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП, з урахуванням їх об'єктивних та суб'єктивних ознак та належного оформлення матеріалів справ з

²⁴ Постанова Новозаводського районного суду міста Чернігова від 07 лютого 2024 року № 751/10691/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116889142>

метою забезпечення законності, повноти та доказової обґрунтованості адміністративного провадження. Такі рекомендації покликані сприяти уніфікації щодо документування названої категорії адміністративних правопорушень.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 156 КУПАП²⁵

Практика розгляду судами справ про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена статтею 156 Кодексу України про адміністративні правопорушення, свідчить про наявність суттєвих труднощів у правильному визначенні складу правопорушення та його кваліфікації. Аналіз відповідних судових рішень показав, що значна частина матеріалів, складених працівниками підрозділів стратегічних розслідувань, повертається судами на доопрацювання або провадження за ними закривається саме через помилки у визначенні об'єктивних та суб'єктивних ознак складу правопорушення, а також відсутність посилань на норми спеціального законодавства, які конкретизують диспозицію ст. 156 КУПАП. Ці помилки є наслідком бланкетного характеру статті 156 КУПАП, диспозиція якої лише загально окреслює протиправну поведінку, відсилаючи до норм інших законодавчих актів. Саме тому, рекомендації щодо особливостей кваліфікації зазначеної категорії адміністративних правопорушень є фундаментальною передумовою для підвищення якості адміністративно-юрисдикційної діяльності працівників поліції.

На сьогоднішній день стаття 156 КУПАП має таку редакцію:

«Роздрібна або оптова торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку,

- тягне за собою накладення штрафу від двохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі.

Порушення працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, а саме: торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як такі, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх

---

²⁵ При підготовці питання було використано матеріали: Оформлення поліцейським матеріалів про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена ст.ст. 156, 164 КУПАП: науково-практичні рекомендації / О.М. Мердова, М.В. Кривонос, А.П. Сахно та ін. Київ: Алерта, 2025. С. 8-38.

згоряння заборонена, або торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати чи особами, які не досягли 18-річного віку, а також продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку, або продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар), або торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби,

- тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом,

- тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі.

Дії, передбачені частиною першою чи третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення,

- тягнуть за собою накладення штрафу від восьмисот до однієї тисячі чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі»²⁶.

Притягнення особи до адміністративної відповідальності можливе при наявності в її діянні складу адміністративного правопорушення, обов'язковими елементами якого є: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона (вина). Розглянемо ці елементи докладніше.

Об'єктом даного правопорушення є – суспільні відносини у сфері торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, а також суспільні відносини у сфері захисту прав споживачів та охорони здоров'я населення²⁷.

²⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

²⁷ Коваленко О. В. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення у підприємницькій діяльності: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Суми, 2023. С. 98; Науково-практичний

Серед основних нормативно-правових актів, що відносяться до правового регулювання зазначених суспільних відносин слід віднести такі:

- Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI;
- Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX;
- Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22 вересня 2005 року № 2899-IV;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах» від 27 грудня 2010 року № 1251 та інші.

Особливістю цієї категорії адміністративних правопорушень є наявність **предмету**, яким є «будь-які речі матеріального світу, з певними якостями яких чинне адміністративне законодавство пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу адміністративного делікту. Предмет правопорушення має істотне значення для опису характеру вчиненого, кваліфікації адміністративних правопорушень, а тому безпосередньо вказується в законі як обов'язкова ознака його складу»²⁸.

Аналіз диспозицій частин ст. 156 КУпАП дозволяє стверджувати, що у якості предмету аналізованого нами адміністративного правопорушення можуть бути:

– алкогольні напої - напій, одержаний шляхом спиртового бродіння крохмалевмісної чи цукровмісної сільськогосподарської продукції або вироблений на основі спирту етилового та/або спиртового дистиляту, та/або іншого алкогольного напою, з вмістом спирту етилового понад 0,5 % об., який відповідає товарним позиціям 2203, 2204, 2205, 2206 (крім квасу "живого" бродіння), 2208 згідно з УКТЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 % об. та більше, що відповідає товарній підкатегорії 2103 90 30 00 та товарній підпозиції 2106 90 згідно з УКТЗЕД (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX)²⁹;

– пиво - насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій з вмістом спирту більше 0,5 % об., отриманий у результаті бродіння пивного суслу пивними дріжджами, що відноситься до товарної групи 2203 00 згідно з УКТЗЕД

коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. С. 317-318.

²⁸ Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник/ В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, А. П. Сахно; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2015. С. 27.

²⁹ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

(п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX)³⁰;

– слабоалкогольні напої - алкогольні напої з вмістом етилового спирту понад 0,5 % об., але не більше 8,5 % об., та екстрактивних речовин не більше 14 грамів на 100 сантиметрів кубічних, вироблені на основі водно-спиртової суміші або алкогольного напою з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичений чи ненасичений діоксидом вуглецю (п. 79 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX)³¹;

– вина столові - алкогольний напій, вироблений шляхом повного чи неповного збродження суслу або розчавлених ягід. Залежно від вмісту цукрів столове вино поділяється на сухе, напівсухе, напівсолодке (п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX)³²;

– тютюнові вироби - сигарети з фільтром або без фільтра, цигарки, сигари, сигарилі, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників, інші відмінні від рідин, що використовуються в електронних сигаретах, нікотиновмісні продукти, їх замінники для куріння, нюхання, смоктання, жування чи вдихання без горіння шляхом нагрівання (п. 85 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX)³³;

– електронні сигарети - вироби, які можуть бути використані для вдихання аерозолів (парів), що утворюються внаслідок нагрівання компонентами такого виробу рідин, що містять або не містять нікотин. Електронні сигарети можуть бути одноразовими або багаторазовими (абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV)³⁴;

– рідини, що використовуються в електронних сигаретах, - рідкі суміші хімічних речовин, що містять або не містять нікотин, які

---

³⁰ Там само.

³¹ Там само.

³² Там само.

³³ Там само.

³⁴ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22 вересня 2005 року № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005, № 52. Ст. 565

використовуються для створення аерозолів (парів) в електронних сигаретах та містяться, зокрема, у картриджах, заправних контейнерах та інших ємностях (абз. 27 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV)³⁵;

– пристрої для споживання тютюнових виробів без їх згорання - пристрої, які можуть бути використані для вдихання аерозолів (парів), що утворюються внаслідок нагрівання продуктів, які містять у своєму складі тютюн (продукти його переробки), без їх згорання (абз. 24 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV)³⁶.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це сукупність передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують його зовнішній прояв. До ознак об'єктивної сторони адміністративного правопорушення належить: діяння у формі дії або бездіяльності; шкідливі наслідки діяння, які іноді називають шкодою від посягання; причинний зв'язок між діянням та його наслідками³⁷. Ознаки об'єктивної сторони вказуються в статтях КУпАП та статтях законів України, які встановлюють адміністративну відповідальність, іноді в деяких підзаконних нормативних правових актах³⁸. Отже, протиправні діяння адміністративного правопорушення знаходять втілення в диспозиції статті, яка визначає ознаки складу правопорушення, формулює заборону законом поведінку, та окреслює межі адміністративно-правової відповідальності суб'єкта за вчинення таких дій, що є обов'язковим елементом для правозастосування в межах юрисдикції органів публічної адміністрації.

З практичної точки зору, важливість дослідження об'єктивної сторони пояснюється тим, що від точного встановлення всіх елементів залежить правильна кваліфікація протиправного діяння, а відповідно і рівень законності в сфері господарської діяльності. До того ж аналіз судових рішень свідчить, що доволі часто допускаються помилки при встановленні ознак саме об'єктивної сторони, що призводить до закриття проваджень у справах про адміністративні правопорушення, повернення матеріалів справ на доопрацювання, а також скасування вже прийнятих рішень.

Аналіз ст. 156 КУпАП дозволяє стверджувати про складну структуру досліджуваного виду адміністративного проступку. Диспозиції частин зазначеної статті переважно сконструйовані як альтернативні (описують кілька протиправних дій) із формальним складом, адже настання шкідливих наслідків не передбачено для встановлення адміністративної відповідальності.

---

³⁵ Там само.

³⁶ Там само.

³⁷ Мердова О., Носевич Н., Удалова Н., Хозлу І. Відповідальність батьків та осіб, що їх замінюють, за вчинення малолітніми або неповнолітніми особами у віці від 14 до 16 років адміністративних правопорушень, передбачених КУпАП : науково-практичні рекомендації. Кривий Ріг, 2022. С. 9.

³⁸ Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник / В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, А. П. Сахно; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2015. С. 28.

Також диспозиції частин ст. 156 КУпАП за своїм змістом є бланкетними (відсилочними), тобто нормами, які лише називають або описують правопорушення, а для повного визначення його ознак відсилають до інших нормативно-правових актів, що наповнює норми ст. 156 КУпАП більш конкретним змістом для встановлення тих ознак, які мають значення для правильної правової кваліфікації зазначеного діяння.

Аналіз змісту диспозиції ч. 1 ст. 156 КУпАП дозволяє констатувати, що це правопорушення характеризується чотирма альтернативними видами діянь:

- роздрібна торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку;

- роздрібна торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, з підробленими марками акцизного податку;

- оптова торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку;

- оптова торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, з підробленими марками акцизного податку.

Для правильного застосування зазначеної норми потребує з'ясування зміст понять «роздрібна торгівля», «оптова торгівля», «марка акцизного податку».

Так, у п. 76 ч. 1 ст.1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX *роздрібна торгівля* визначена як діяльність по продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків³⁹.

Щодо терміну «оптова торгівля», то його дефініції законодавчо визначені щодо кожного предмету окремо:

- *оптова торгівля алкогольними напоями* – це діяльність з реалізації власно вироблених, ввезених або придбаних алкогольних напоїв іншим суб'єктам господарювання, що мають ліцензію на право оптової та/або роздрібною торгівлі алкогольними напоями, іншим суб'єктам господарювання, які не мають ліцензії на право оптової та/або роздрібною торгівлі алкогольними напоями та використовують їх для виробничих потреб;

- *оптова торгівля тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах* – це діяльність з реалізації власно вироблених, ввезених або придбаних тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, іншим суб'єктам господарювання,

---

³⁹ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

що мають ліцензію на право оптової та/або роздрібною торгівлі тютюновими виробами або рідинами, що використовуються в електронних сигаретах⁴⁰.

Як бачимо, відмінність роздрібною торгівлі від оптової торгівлі полягає в тому, що остання передбачає реалізацію товарів

Відповідно до положень підпункту 14.1.107 пункту 14.1 статті 107 Податкового кодексу *марка акцизного податку* – це спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів⁴¹.

У ч. 16 ст. 62 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» встановлено, що алкогольні напої, що виробляються в Україні, та алкогольні напої, що ввозяться на митну територію України, позначаються марками акцизного податку в порядку, визначеному законом⁴².

Аналогічна норма міститься і щодо тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах. Так у ч. 9 ст. 65 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX тютюнові вироби та рідини, що використовуються в електронних сигаретах, які виробляються в Україні, а також ті, що ввозяться на митну територію України, позначаються марками акцизного податку в порядку, визначеному законами України⁴³.

Слід зазначити, що положення чинного законодавства не містить поняття «підроблена марка акцизного податку». Однак, відповідно до положень п. 226.9. статті 226 Податкового кодексу України *алкогольні напої, тютюнові вироби та рідини, що використовуються в електронних сигаретах, з підробленими марками акцизного податку* вважаються такими, що не марковані.

Звертаємо увагу, що відповідно до п. 25 ч. 2 ст. 46 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» *факт підроблення марок акцизного податку має бути підтверджений висновком експерта*⁴⁴.

---

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

⁴² Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Там само.

В свою чергу для виявлення факту підроблення марок акцизного податку уповноваженим на те, посадовим особам органів Національної поліції варто звертати увагу на наявність обов'язкових реквізитів марок акцизного податку, визначених у наказі Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про форму та зміст розрахункових документів/електронних розрахункових документів, Порядку подання звітності, пов'язаної із використанням книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок), форми № ЗВР-1 Звіту про використання книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок)» від 21.01.2016 № 13⁴⁵ та постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах» від 27.12.2010 № 1251⁴⁶.

Крім того, миттєво перевірити справжність марки акцизного податку можна за допомогою електронного сервісу «Пошук акцизної марки», який працює за посиланням <https://cabinet.tax.gov.ua/registers/mark>. Цей електронний сервіс дозволяє не тільки перевіряти легальність походження алкогольних напоїв та тютюнових виробів, але й надає можливість здійснювати контроль за обігом підакцизних товарів⁴⁷.

Отже, здійснення діяльності із продажу алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків без марок акцизного податку чи з підробленими марками акцизного податку; здійснення діяльності з реалізації власно вироблених, ввезених або придбаних алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, іншим суб'єктам господарювання, що мають ліцензію на право оптової та/або роздрібною торгівлі такими товарами, а також здійснення діяльності з реалізації власно вироблених, ввезених або придбаних алкогольних напоїв іншим суб'єктам господарювання, які не мають ліцензії на право оптової та/або роздрібною торгівлі алкогольними напоями та використовують їх для виробничих потреб без марок акцизного податку чи з підробленими марками акцизного податку буде вважатися протиправними діями, що характеризують об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 156 КУпАП.

Аналіз змісту диспозиції ч. 2 ст. 156 КУпАП дозволяє констатувати, що це правопорушення характеризується сімома альтернативними видами діянь, які характеризують порушення правил торгівлі пивом (крім безалкогольного),

---

⁴⁵ Про затвердження Положення про форму та зміст розрахункових документів/електронних розрахункових документів, Порядку подання звітності, пов'язаної із використанням книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок), форми № ЗВР-1 Звіту про використання книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок) : наказ Міністерства фінансів України від 21 січня 2016 року № 13. *Офіційний вісник України*. 2016. № 18. Ст. 759.

⁴⁶ Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 року № 1251. *Офіційний вісник України*. 2011. № 1. Ст. 35.

⁴⁷ Як перевірити акцизну марку та встановити легальність походження алкоголю / Офіційний портал Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/469343.html>

алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння:

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як такі, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння заборонена;

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати;

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особами, які не досягли 18-річного віку;

- продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особою, яка не досягла 18-річного віку,

- продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок;

- продаж тютюнових виробів поштучно (крім сигар);

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби.

Розглянемо їх детальніше.

Торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як такі, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння заборонена.

Не зосереджуючи уваги на розкритті поняття «торгівля», яке надавалося нами при коментуванні диспозиції ч. 1 ст. 156 КУпАП, зазначимо, що об'єктивна

сторона у цьому випадку не вичерпується лише протиправним діянням у вигляді торгівлі, а також характеризується обов'язковою ознакою – *місце вчинення правопорушення*, якими у цьому випадку може бути:

- приміщення заборонене законом;
- територія, заборонена законом;
- інше місце, визначене рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як таке, де роздрібна торгівля названими товарами заборонена.

Відповідно до ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX приміщеннями забороненими законом для торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння є: приміщення закладів освіти, закладів охорони здоров'я (крім ресторанів, розміщених на території санаторіїв) (п. 1); приміщеннях спеціалізованих торговельних організацій, що здійснюють торгівлю товарами (продукцією) дитячого асортименту або спортивними товарами (продукцією), а також у відповідних відділах (секціях) універсальних торговельних організацій (п. 2); закритих спортивних спорудах⁴⁸ (п. 3), на полицях самообслуговування⁴⁹ (п. 5); місце торгівлі, не визначене для торгівлі такими товарами (продукцією)⁵⁰.

В свою чергу територіями забороненими законом для торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння є території закладів освіти, закладів охорони здоров'я (п. 1)⁵¹.

Щодо інших місць, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як таких, де роздрібна торгівля названими товарами заборонена, прокоментуємо таке.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлено, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які

⁴⁸ Примітка: у закритих спортивних спорудах дозволяється торгівля пивом у пластиковій тарі.

⁴⁹ Примітка: тютюнові вироби у блоках та алкогольні, слабоалкогольні напої, вина столові, пиво дозволяється продавати на полицях самообслуговування.

⁵⁰ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁵¹ Там само.

представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Згідно з положеннями статті 25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання⁵².

П. 3 ч. 1 ст. 69 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX передбачено, що обмеження шкідливого впливу споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, використання електронних сигарет та пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння шляхом створення економічних та правових умов, що сприяють зменшенню їх споживання⁵³.

Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX на час проведення масових заходів сільські, селищні, міські ради в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці можуть заборонити або обмежити продаж пива (крім пива у пластиковій тарі), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, куріння тютюнових виробів, використання електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння⁵⁴. З цього стає очевидним, що у рішеннях органів місцевого самоврядування можуть бути визначені конкретні місця, де роздрібна торгівля названими товарами заборонена.

Такий висновок підтверджується і позицією Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, колегією суддів якого зроблено висновок про те, що «рішення Хмельницької міської ради, якими встановлено обмеження щодо продажу алкогольних виробів на відстані ближчій, ніж 50 м від територій загальноосвітніх навчальних закладів та дитячих спортивних шкіл, спрямовано на досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства (відповідної територіальної громади), які полягають у створенні безпечних умов для навчання та фізичного розвитку дітей, захисту під час їх перебування у навчальному закладі від негативних наслідків споживання алкогольних та слабоалкогольних напоїв, у тому числі небезпеки від взаємодії з особами, що знаходяться у нетверезому стані на території навчального закладу, та вимогами захисту економічних інтересів окремої особи, зокрема, гарантованого частиною першою статті 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом»⁵⁵.

---

⁵² Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

⁵³ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Постанова Касаційного адміністративний суд у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року №822/3692/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77248378>

Торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати.

Не зосереджуючи уваги на розкритті поняття «торгівля», яке надавалося нами при коментуванні диспозиції ч. 1 ст. 156 КУпАП, зазначимо, що об'єктивна сторона у цьому випадку не вичерпується лише протиправним діянням у вигляді торгівлі, а також характеризується обов'язковою ознакою – *засіб вчинення правопорушення*, яким у нашому випадку є торгові автомати.

Поняття «торговий автомат» у положеннях чинного законодавства не визначено, проте воно оперує терміном «автомат з продажу товарів (послуг)» який визначається як реєстратор розрахункових операцій, який в автоматичному режимі здійснює видачу (надання) за готівкові кошти або із застосуванням платіжних карток, жетонів тощо товарів (послуг) і забезпечує відповідний облік їх кількості та вартості, та створює контрольну стрічку в електронному вигляді⁵⁶.

Здійснюючи торгівлю пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати суб'єкт господарювання порушує п. 4 ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-ІХ.

Торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особами, які не досягли 18-річного віку.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-ІХ встановлено заборону продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особами, які не досягли 18-річного віку⁵⁷. Тобто протиправне діяння повинно бути вчинене особою, яка не досягла 18-річного віку, тобто спеціальним суб'єктом.

Продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються

⁵⁶ Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 28. Ст. 205.

⁵⁷ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-ІХ. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX встановлено заборону продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особам, які не досягли 18-річного віку⁵⁸.

Звернемо увагу, що ч. 5 ст. 71 вищезазначеного закону встановлює обов'язок продавця чи особи, яка здійснює доставку пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у разі виникнення сумнівів щодо досягнення покупцем таких товарів 18-річного віку звернутися до такого покупця з вимогою пред'явити паспорт громадянина України або паспорт громадянина України для виїзду за кордон, або посвідчення водія, або інший документ, що підтверджує його вік, або їх електронні копії, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія)⁵⁹.

У разі відмови покупця надати один із документів, що підтверджує його вік, продаж чи передання такій особі пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння забороняється (ч. 6 ст. 71)⁶⁰.

Продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок.

П. 8. ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX встановлено заборону продажу у споживчих упаковках, що містять менше/більше 20 сигарет, сигарил чи цигарок⁶¹.

Слід звернути увагу, що диспозиція ч. 2 ст. 156 КУпАП у якості протиправного діяння на сьогоднішній день визнає лише продаж в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок, що не відповідає встановленій забороні у базовому законі, що регулює суспільні відносини у сфері обігу тютюнових виробів. На нашу думку, це пояснюється наявною темпоральною (часовою) колізією, яка має місце тоді, коли «новий нормативно-правовий акт суперечить

---

⁵⁸ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Там само.

⁶¹ Там само.

попередньому, але останній не був належним чином скасований або змінений, або навпаки – чинний акт не враховує положення новішого акту, який має більшу юридичну силу або спеціальний характер»⁶². Сподіваємося, що зазначену юридичну колізію найближчим часом буде усунуто шляхом внесення відповідних змін до ч. 2 ст. 156 КУпАП.

Слід звернути увагу, на особливий предмет правопорушення, який є характерним для вказаного альтернативного протиправного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 156 КУпАП, а саме: упаковки сигарет або упаковки цигарок.

Продаж тютюнових виробів поштучно (крім сигар).

Відповідно до п. 6. ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX забороняється продаж тютюнових виробів, крім сигар, поштучно⁶³. Отже, продаж тютюнових виробів (крім сигар) поштучно буде вважатися протиправним діянням, що порушує вищезазвану норму і кваліфікуватиметься за ч. 2 ст. 156 КУпАП.

Торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби.

В п. 29 «Перехідних положень» Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX зазначено, що «з дня набрання чинності зазначеним законом раніше встановлені сільськими, селищними, міськими радами, державними адміністраціями (військовими адміністраціями) обмеження щодо заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, на територіях, на яких не ведуться бойові дії, або на територіях, які не є тимчасово окупованими Російською Федерацією, втрачають чинність, крім обмежень на час комендантської години, які зберігаються до затвердження Кабінетом Міністрів України порядку встановлення обласними державними адміністраціями (обласними військовими адміністраціями) заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, у визначений період доби під час дії воєнного стану»⁶⁴.

Зазначимо, що такий порядок наразі затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення обласними державними адміністраціями (обласними військовими адміністраціями) під час

---

⁶² Загальна теорія держави і права. Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. За ред. док. юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, док. юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. С. 328.

⁶³ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁶⁴ Там само.

воєнного стану заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, у визначений період доби» від 27.12.2024 №1528, в якій у п. 3 зазначено, що заборона торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в межах відповідної території у визначений період доби встановлюється рішенням голови обласної держадміністрації (начальника обласної військової адміністрації – у разі її утворення), проект якого погоджується з відповідним військовим командуванням (оперативним командуванням), з метою забезпечення громадської безпеки і порядку⁶⁵. Отже, на сьогоднішній день відповідно до законодавства, рішення про заборону торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений час доби може встановлюватися лише рішенням голови обласної держадміністрації (начальника обласної військової адміністрації – у разі її утворення).

Звернемо увагу, що обласна державна адміністрація не є органом місцевого самоврядування. Вона належить до органів виконавчої влади, які діють на місцях, але від імені держави, а не територіальної громади. Так само, як не мають такого статусу і обласні військові адміністрації, які відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII вони мають статус тимчасових державних органів⁶⁶.

Отже, знов виникає темпоральна (часова) колізія, яка повинна бути усунена шляхом внесення відповідних змін до ч. 2 ст. 156 КУпАП. За умов відсутності внесення відповідних змін, така ситуація призведе до того, що норма існуватиме лише «на папері» і не матиме правової сили на практиці.

Ч. 3 ст. 156 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за *торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом.*

Аналіз змісту диспозиції ч. 3 ст. 156 КУпАП дозволяє констатувати, що це правопорушення характеризується чотирма альтернативними видами протиправних діянь:

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук;

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами,

---

⁶⁵ Про затвердження Порядку встановлення обласними державними адміністраціями (обласними військовими адміністраціями) під час воєнного стану заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, у визначений період доби : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1528. *Офіційний вісник України*. 2025. № 8. Ст. 664.

⁶⁶ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.

рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з лотків;

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях, заборонених законом;

- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння на територіях, заборонених законом.

Як бачимо об'єктивна сторона у цьому випадку не вичерпується лише протиправним діянням у вигляді торгівлі, а також характеризується обов'язковою ознакою – *місце вчинення правопорушення*, якими у цьому випадку може бути: приміщення заборонене законом; територія, заборонена законом.

Не зосереджуючи уваги на розкритті понять «приміщення заборонене законом» та «територія, заборонена законом», оскільки вони вже були прокоментовані, звернемо увагу на те, що слід відрізнити об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 156 КУпАП, від одного із альтернативних протиправних діянь, визначених ч. 2 ст. 156 КУпАП, оскільки вони містять однакові діяння, які повинні розмежовуватися в залежності від суб'єкту вчинення правопорушень: спеціальний (ч. 2 ст. 156 КУпАП) та загальний (ч. 3 ст. 156 КУпАП).

Крім того, об'єктивна сторона зазначеного правопорушення також не вичерпується лише протиправним діянням у вигляді торгівлі, а також характеризується обов'язковою ознакою – *спосіб вчинення правопорушення*, яким є торгівля з рук, лотків.

Положення чинного законодавства не розкривають поняття «торгівлі з рук» та «торгівлі з лотків», проте п. 7 ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-IX встановлено пряму заборону здійснення продажу названих товарів з рук, лотків⁶⁷. На нашу думку, розуміння поняття «торгівлі з рук», може бути з'ясовано крізь призму розуміння такої торгівлі, визначеної у диспозиції ч. 1 ст. 160 КУпАП, в якій зазначено «Торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях»⁶⁸.

Диспозиція ч. 4 ст. 164 КУпАП сформульована як адміністративне правопорушення з кваліфікованим складом, оскільки в ній вказано ознаку, що

⁶⁷ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

⁶⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

підвищує суспільну шкідливість діяння, а саме: *вчинення дій, передбачених ч. 1 та 3 ст. 156 КУпАП, особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення.*

Отже, в цьому випадку має місце повторність адміністративного правопорушення, тобто вчинення діяння однією і тією ж особою протягом терміну, впродовж якого особа вважається притягнутою до адміністративної відповідальності за таке саме правопорушення.

Суб'єкти адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 156 КУпАП в залежності від різновидів протиправних діянь, передбачених у її диспозиціях, можуть бути як загальними, так і спеціальними.

У теорії адміністративно-деліктного права загальним суб'єктом адміністративного правопорушення визнається фізична, осудна особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла віку адміністративної відповідальності – 16 років. В свою чергу спеціальним суб'єктом адміністративної відповідальності прийнято розуміти особу, яка поряд із загальними ознаками суб'єкта характеризується також додатковими ознаками, які є обов'язковими для конкретного складу адміністративного правопорушення і безпосередньо зазначаються в диспозиції адміністративно-деліктної норми.

Аналіз складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 156 КУпАП дозволяє розмежувати суб'єктів в залежності від конкретної частини зазначеної статті:

Частина статті 156 КУпАП	Суб'єкт адміністративного правопорушення
Частина 1	спеціальний – суб'єкт господарювання
Частина 2	спеціальний – працівники підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування
Частина 3	загальний
Частина 4	як загальний, так і спеціальний

Як нами зазначено в таблиці, за ч. 1 ст. 156 КУпАП суб'єктом адміністративного правопорушення є суб'єкт господарювання.

До такого висновку доходимо, спираючись на положення ст.ст. 16, 22, 23 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 № 3817-ІХ, які містять вимоги до оптової (ч.1 ст. 16) та роздрібної (ч.7 ст. 16) торгівлі алкогольними напоями та оптової (ч. 1 ст. 22) та роздрібної (ч. 1 ст. 23) торгівлі тютюновими виробами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, де чітко зазначено, що таку діяльність можуть провадити на території України суб'єктами господарювання за наявності у них ліцензії.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані у встановленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці⁶⁹.

Суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 156 КУпАП також характеризують додаткові ознаки, які є обов'язковими для цього складу адміністративного правопорушення, що прямо визначено у диспозиції статті. Такими суб'єктами можуть бути:

- працівники підприємства (організації) торгівлі;
- працівники підприємства (організації) громадського харчування.

Положення чинного законодавства не розкриває понять «працівник підприємства (організації) торгівлі», «працівник громадського харчування». Зазначимо, що відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ працівник – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом)⁷⁰. В свою чергу, відповідно до ст. 1 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» підприємство – юридична особа, яка на день введення в дію цього Закону зареєстрована в організаційно-правовій формі державного підприємства (державного комерційного підприємства, державного некомерційного підприємства, казенного підприємства), комунального підприємства (комунального комерційного підприємства, комунального некомерційного підприємства), спільного комунального підприємства, приватного підприємства, дочірнього підприємства, іноземного підприємства, підприємства об'єднання громадян (релігійної організації, профспілки), підприємства споживчої кооперації. Звертаємо увагу, що згідно із ч. 6 ст. 3 зазначеного вище закону порядок створення, діяльності та припинення підприємств визначається законом, а також установчими документами підприємства⁷¹. Враховуючи вищевикладене, якщо установчими документами підприємства визначено основним видом діяльності торгівля або громадське харчування та проведення діяльності відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного

---

⁶⁹ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09 січня 2025 року № 4196-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. №№ 28-29. Ст. 94.

⁷⁰ Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.

⁷¹ Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09 січня 2025 року № 4196-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. №№ 28-29. Ст. 94.

обслуговування на ринку споживчих товарів» від 15 червня 2006 року № 833⁷², то дане підприємство відноситься до підприємств торгівлі або громадського харчування⁷³.

Отже, працівником підприємства (організації) торгівлі чи громадського харчування є особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі торгівлі або громадського харчування та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 156 КУпАП характеризується виною, що може бути як у формі умислу, так і необережності.

Відповідно до ст. 10 КУпАП Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків⁷⁴. При чому умисел може бути як прямий (особа-правопорушник усвідомлює протиправний характер свого діяння, передбачає шкідливі наслідки і бажає їх настання), так і непрямий (особа-правопорушник усвідомлює протиправний характер свого діяння, передбачає шкідливі наслідки і хоча не бажає, але свідомо допускає їх настання) умислу⁷⁵.

Відповідно до ст. 11 КУпАП адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити⁷⁶. Саме тому необережна вина може проявлятися у формі самовпевненості чи недбалості.

---

⁷² Примітка: на момент підготовки науково-практичних рекомендацій постанова є чинною, проте набирає чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил торговельного обслуговування» від 11 лютого 2025 р. № 144 одночасно з набранням чинності Законом України «Про захист прав споживачів» від 10 червня 2023 р. № 3153-IX, який набирає чинності через один рік з дня його опублікування, але не раніше дня припинення чи скасування воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX.

⁷³ Поняття підприємства у сфері торгівлі або громадського харчування в розумінні п. 1 ст. 93У «Про застосування РРО у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» / Офіційний портал Державної податкової служби у Черкаській області. URL: <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-453930.html>

⁷⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

⁷⁵ Коваленко О. В. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення у підприємницькій діяльності: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Суми, 2023. С. 138.

⁷⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКІ ПЕРЕДБАЧЕНА СТ. 156 КУПАП

Аналіз виокремлених нами типових помилок в оформленні справ про адміністративні правопорушення, передбачених ст. 156 КУПАП, дозволяє нам надати ряд практичних рекомендацій працівникам поліції щодо їх документування.

Нагадаємо, що важливим при оформленні матеріалів справ про адміністративні правопорушення є неухильне дотримання приписів ст. 256 КУПАП, якою регламентовано основні вимоги до протоколу про адміністративне правопорушення.

Так, відповідно до ст. 256 КУПАП «у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються:

- дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол;
- відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення);
- місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення;
- нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення;
- прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є;
- пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання. При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права і обов'язки, передбачені ст. 268 КУПАП, про що робиться відмітка у протоколі»⁷⁷.

Питання процесуального порядку складання протоколу про адміністративне правопорушення конкретизовано в Інструкції з оформлення

---

⁷⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 року № 1376⁷⁸.

При складанні протоколу слід дотримуватися таких загальних рекомендацій, які є типовими для цього процесуального документу не залежно від категорії адміністративного правопорушення:

1. Усі реквізити протоколу про адміністративне правопорушення повинні заповнюватися чорнилом чорного або синього кольору, розбірливим почерком, державною мовою.

2. Не допускати закреслень чи виправлень відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне правопорушення, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне правопорушення підписано особою, стосовно якої його складено.

3. Забороняється залишення незаповненими графі протоколу. Усі реквізити протоколу про адміністративне правопорушення заповнюються, тобто, якщо відомостей немає, забороняється залишати вільне місце. У випадку відсутності інформації може застосовуватися прочерк «—» або робиться запис про відсутність словами, наприклад, «немає», «не надав», «не заподіяно», «відсутні» тощо.

4. Забороняється застосовувати скорочення, окрім загальноживаних, наприклад, забороняється писати т/б замість «тимчасово безробітний»⁷⁹.

Крім того, згідно статті 254 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається у двох екземплярах, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності⁸⁰.

З метою забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення посадові особи органів Національної поліції України у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення мають право на застосування окремих заходів, передбачених у главі 20 КУпАП.

У справах про адміністративні правопорушення, передбачених ст. 156 КУпАП до таких заходів відносяться:

- особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП);
- вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП).

⁷⁸ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3405.

⁷⁹ Документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 173-4 КУпАП (за результатами аналітичного дослідження) / О. М. Мердова, А. П. Сахно, І. К. Хозлу, В. І. Болотін. Кропивницький, 2023. С. 19.

⁸⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Суди при розгляді матеріалів справ про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена ст. 156 КУпАП, окремо наголошують на таких питаннях:

1. При вчиненні адміністративного правопорушення складається протокол, що за своїм призначенням є процесуальним документом, який з припущенням свідчить про вчинення особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, адміністративного проступку. Відповідно до змісту ст. 279 КУпАП при розгляді справи про притягнення конкретної особи до адміністративної відповідальності суддею оголошується протокол про адміністративне правопорушення, саме тому він вважається процесуальним документом, що відноситься до предмету дослідження та підлягає оцінці суддею в судовому засіданні при розгляді справи по суті. Системний аналіз приписів ст.ст. 7, 254, 279 КУпАП свідчить, що суд здійснює розгляд справи про адміністративне правопорушення та вирішує питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності лише в межах протоколу про адміністративне правопорушення складеного щодо неї.

2. Обставини, які мали місце і стали підставою для складання протоколу про адміністративне правопорушення, повинні бути достатніми для повного розуміння сутності правопорушення.

Факт визнання правопорушником вчинення адміністративного правопорушення без підтвердження іншими належними та допустимими доказами не може бути покладено в основу обвинувачення.

3. Правильність та точність складання адміністративного протоколу впливає на набуття ним доказової сили, однак, виходячи з приписів ст. 251 КУпАП, наявність лише протоколу не є достатньою підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності. Отже, сам по собі протокол про адміністративне правопорушення, за відсутності інших належних та допустимих доказів не є безумовним та неспростовним доказом на підтвердження вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, а є лише формою фіксації правопорушення.

Адміністративна відповідальність в Україні та процедура притягнення до неї ґрунтуються на конституційних принципах законності, презумпції невинуватості та інших. Обов'язок доведення складу адміністративного правопорушення покладається на адміністративний орган (прим. – у нашому випадку це уповноважена посадова особа органів Національної поліції), разом з тим, особа, яка притягається до відповідальності, звільняється від обов'язку доводити свою непричетність до вчинення правопорушення.

Відповідно до ч. 2 ст. 251 КУпАП обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених ст. 255 КУпАП. Суд не може самостійно перебирати на себе «функції обвинувачення» і збирати докази вини особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Відповідно до ст. 62 Конституції України, обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. За відсутності в матеріалах

справи належних та допустимих доказів суди не можуть об'єктивно, повно та неупереджено вирішити питання про наявність чи відсутність в діях конкретної особи ознак правопорушення і приймають рішення про закриття провадження у справі.

4. Конкретність пред'явленого особі обвинувачення у вчиненні адміністративного правопорушення забезпечує можливість суду належним чином перевірити твердження органу, який склав протокол, про вчинення особою адміністративного правопорушення, а особі, що притягається до адміністративної відповідальності належним чином організувати ефективний захист своїх прав та законних інтересів.

У своїх судових рішеннях Європейський Суд з прав людини неодноразово вказував на те, що формулювання обвинувачення є важливою умовою справедливого та об'єктивного судового розгляду. Зокрема, в рішенні у справі «Ващенко проти України» Європейський суд вказав, що «обвинувачення» для цілей п. 1 ст. 6 може бути визначене як офіційне доведення до відома особи компетентним органом твердження про вчинення цією особою правопорушення, яке нормою загального характеру визнається осудним і за яке встановлюється відповідальність карного та попереджувального характеру.

Суддя не вправі у своїй постанові за підсумками розгляду справи вказувати на ті ознаки правопорушення, в скоєнні яких особа не обвинувачується в протоколі, тобто які не зазначались у протоколі про адміністративне правопорушення, адже у цьому разі він виходить за межі своєї компетенції.

Описуючи в протоколі склад адміністративного правопорушення в обов'язковому порядку, необхідно вказувати дату, час, адресу місця вчинення протиправного діяння, прізвище, ім'я по батькові особи, яка його вчинила, опис протиправного діяння, який повинен точно відповідати ознакам, що характеризують об'єктивну сторону конкретної частини ст. 156 КУпАП, предмет правопорушення (вид, найменування, ємність, кількість тощо), норму спеціального нормативного акту, яка була порушена, обставини, що пом'якшують (ст. 34 КУпАП) чи обтяжують (ст. 35 КУпАП) відповідальність за адміністративне правопорушення.

Для зручності визначення конкретної норми спеціалізованого нормативного акту, яка була порушена, пропонуємо користуватися такою таблицею:

Кваліфікація	Протиправне діяння	Норма спеціального нормативного акту, яка порушується
Ч. 1 ст. 156 КУпАП	факт роздрібної або оптової торгівлі алкогольними напоями без марок акцизного податку	порушення ст. 226 Податкового Кодексу України та ч. 16 ст. 62 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»

<p>Ч. 1 ст. 156 КУпАП</p>	<p>факт роздрібної або оптової торгівлі тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку</p>	<p>порушення ст. 226 Податкового Кодексу України та ч. 9 ст. 65 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального».</p>
<p>Ч. 2 ст. 156 КУпАП</p>	<p>факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння у приміщеннях або на територіях, заборонених законом</p>	<p>порушення ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального».</p>
<p>Ч. 2 ст. 156 КУпАП</p>	<p>факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як такі, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння заборонена</p>	<p>порушення конкретного рішення відповідного органу місцевого самоврядування</p>
<p>Ч. 2 ст. 156 КУпАП</p>	<p>факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння через торгові автомати</p>	<p>порушення п. 4 ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»</p>
<p>Ч. 2 ст. 156 КУпАП</p>	<p>факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами,</p>	<p>порушення п. 1 ч. 1 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових</p>

	що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особами, які не досягли 18-річного віку	виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»
Ч. 2 ст. 156 КУпАП	факт продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку	порушення п. 2 ч. 1 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»
Ч. 2 ст. 156 КУпАП	факт продажу тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок	порушення п. 8. ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»
Ч. 2 ст. 156 КУпАП	факт продажу тютюнових виробів поштучно (крім сигар)	порушення п. 6. ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»
Ч. 2 ст. 156 КУпАП	факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби	порушення конкретного рішенням голови обласної держадміністрації (начальника обласної військової адміністрації – у разі її утворення)
Ч. 3 ст. 156 КУпАП	факт торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом	порушення п. 7 ч. 2 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»

Описуючи у фабулі склад адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 156 КУпАП, в обов'язковому порядку необхідно вказувати кваліфікуючу ознаку «повторність».

Важливо! Кваліфікація діяння за ч. 4 ст. 156 КУпАП, можлива лише за наявності винесеної судом постанови про притягнення особи до

адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 або 3 ст. 156 КУпАП, оскільки особа вважається притягнутою до адміністративної відповідальності виключно після винесення постанови про накладення стягнення (ст. 24 КУпАП), яка набрала законної сили. Відповідно до ч. 1 ст. 294 КУпАП постанова судді у справах про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, який становить десять днів з дня винесення постанови особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності. Зверніть увагу, що складання відносно особи лише протоколу про адміністративне правопорушення (без подальшого винесення постанови) не свідчить про факт притягнення її до адміністративної відповідальності.

Матеріали справи повинні містити не суперечливі між собою дані, оскільки Європейським судом з прав людини у рішенні від 20.09.2016 у справі «Karelin v. Russia» заява № 926/08 зазначено, що за умови наявності певної неточності чи суперечностей у фабулі адміністративного правопорушення, суд не вправі брати на себе функції сторони обвинувачення, самостійно відшукуючи докази винуватості особи.

Матеріали справи повинні містити інформацію про вилучені предмети: перелік вилучених предметів (їх кількість, опис), місце зберігання, відповідальну особу, якій передано на зберігання, інформацію про вилучену виручку (гроші) – сума, місце зберігання. Зазначена інформація може міститися у відповідній графі протоколу про адміністративне правопорушення або в протоколі вилучення майна чи додаватися довідка про відсутність такого майна.

Важливо! Пунктом 2 ч. 4 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що під час пред'явлення виконавчого документа до виконання подаються: у разі виконання рішення про конфіскацію майна згідно з постановою суду - копія протоколу вилучення майна, що підлягає конфіскації, або довідка про відсутність такого майна. Санкція ч.ч. 1, 3, 4 ст. 156 КУпАП передбачає можливість накладення судом стягнення у вигляді штрафу з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі. Відсутність у матеріалах справи інформації про вилучене майно позбавляє суд можливості накласти адміністративне стягнення у виді конфіскації, якщо суд прийде до такого висновку. Загальні правила зберігання, у тому числі обліку речей і документів, вилучених посадовими особами органів Національної поліції України, під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення визначено в Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2012 року № 17.

Пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, може бути зазначено, як у самому протоколі про адміністративне правопорушення, так і додаватися до нього на окремому аркуші. Не допускається відсутність пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності по суті правопорушення. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, дати пояснення або підписати протокол

про адміністративне правопорушення у ньому робиться про це запис, а даний факт в обов'язковому порядку засвідчується підписами понятих.

Копії документів, документи, що містяться у матеріалах справи повинні бути належним чином засвідчені. Звертаємо увагу, що копії документів вважаються належним чином засвідчені, у випадку, якщо їх оформлено з дотриманням вимог ДСТУ 4163-2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» та наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про деякі питання документування управлінської діяльності в Міністерстві внутрішніх справ України» від 10 червня 2025 року № 399.

Фахівцями зазначається, що реквізит «Відмітка про засвідчення копії документа» складається зі слів «Згідно з оригіналом» (без лапок), найменування посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її власного ім'я та прізвища, дати засвідчення копії. Цей реквізит проставляють під реквізитом «Підпис». Відмітка «Копія» проставляється на лицьовому боці останнього аркуша копії документа⁸¹.

Після збирання всіх доказів у справі та складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 156 КУпАП, матеріали повинні бути направлені для подальшого розгляду справи органу (посадовій особі), уповноваженій на її розгляд. Для цього необхідно керуватися правилами визначення підвідомчості наведеними у таблиці:

Частина статті 156 КУпАП	Орган, уповноважений розглядати справу	Місце розгляду справи
Частина 1	районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) – ст. 221 КУпАП	за місцем вчинення адміністративного правопорушення – ч. 1 ст. 276 КУпАП
Частина 2	адміністративні комісії - ст. 218 КУпАП	за місцем проживання порушника – ч. 8 ст. 276 КУпАП
Частина 3	районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) – ст. 221 КУпАП	за місцем вчинення адміністративного правопорушення – ч. 1 ст. 276 КУпАП
Частина 4	районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) – ст. 221 КУпАП	за місцем вчинення адміністративного правопорушення – ч. 1 ст. 276 КУпАП

Примітка: Положення частини першої статті 276 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яке передбачає, що «справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення», в аспекті порушеного у конституційному поданні питання необхідно розуміти так, що використане в ньому словосполучення «за місцем його вчинення» визначає адміністративно-територіальну одиницю, на яку поширюється юрисдикція відповідного органу, уповноваженого законом розглядати справу про адміністративне правопорушення⁸².

⁸¹ Юридичне документознавство : навчальний посібник / С. С. Вітвицький, О. М. Мердова, Л. П. Петришин, А. П. Сахно, І. К. Хозлу; за заг. ред. С. С. Вітвицького. 2-ге вид. доповн. та переробл. Кропивницький : ДонДУВС, 2022. С. 105

⁸² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 276 Кодексу України

Враховуючи наявність непоодиноких випадків закриття судами провадження у справах про адміністративні правопорушення у зв'язку із закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП, окремо слід нагадати, що стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 156 КУпАП, може бути накладено судом не пізніш як через три місяці з дня його вчинення, а при триваючому правопорушенні - не пізніш як через три місяці з дня його виявлення, саме тому працівникам поліції необхідно своєчасно, без зволікань, передавати матеріали справ про адміністративні правопорушення до суду.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження практики документування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП, дало змогу сформулювати такі узагальнені висновки:

1. Аналіз 94 судових постанов, винесених у період з 01.01.2020 до 30.06.2025, засвідчив, що лише 30,85% справ завершилися притягненням осіб до адміністративної відповідальності. Натомість 39,36% проваджень було закрито, що є найвищим показником серед усіх категорій рішень. Такі дані свідчать про наявність об'єктивних труднощів у процесі документування правопорушень зазначеної категорії, що зумовлює потребу в удосконаленні підходів до складання адміністративних матеріалів та посиленні методичної підтримки працівників підрозділів стратегічних розслідувань.

2. У результаті аналізу виявлено та систематизовано помилки, які призводять до закриття проваджень та помилки, що призводять до повернення матеріалів на доопрацювання. Встановлено неоднозначність судової практики щодо визначення повноважень працівників підрозділів стратегічних розслідувань на складання протоколів за ст. 156 КУпАП: окремі судді дотримуються формального (вужького) підходу, вимагаючи наявності прямого закріплення відповідних повноважень у відомчому нормативному акті; більша частина суддів застосовують функціональний (широкий) підхід, визнаючи повноваження працівників Департаменту стратегічних розслідувань на підставі їх статусу як працівників Національної поліції та покладених на них завдань у сфері протидії незаконному обігу підакцизних товарів. Така ситуація вказує на необхідність реалізації організаційно-правових заходів, спрямованих на усунення правової невизначеності, пропозиції щодо яких наведено у цих рекомендаціях.

3. Встановлено, що основні труднощі у кваліфікації правопорушень зумовлені бланкетним характером диспозицій ст. 156 КУпАП. Для коректної правової оцінки діянь необхідне інтегроване знання положень Податкового кодексу України, Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», а також рішень органів місцевого самоврядування та ознак спеціального суб'єкта правопорушення. Окрему увагу привертають виявлені темпоральні колізії між положеннями КУпАП і сучасним спеціальним законодавством, що актуалізує потребу внесення змін до ст. 156 КУпАП.

4. Дослідження засвідчило, що однією з найпоширеніших проблем залишається недостатність доказової бази при документуванні правопорушень цієї категорії. Виокремлено типові недоліки адміністративних матеріалів, пов'язані з неповнотою або неналежністю доказів. Звернуто увагу на практику судів, які, посилаючись на позиції ЄСПЛ, відмовляють у притягненні до відповідальності за наявності будь-яких сумнівів щодо доведеності події

правопорушення, дотримуючись стандарту доказування «поза розумним сумнівом».

5. Розроблені авторами рекомендації мають прикладне значення для уніфікації практики документування адміністративних правопорушень у підрозділах стратегічних розслідувань, підвищення рівня процесуальної компетентності працівників поліції, мінімізації кількості процесуальних помилок і формування належної доказової бази у справах відповідної категорії.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати потребу у системному підході до вдосконалення практики документування адміністративних правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП. Серед пріоритетних напрямів – нормативне уточнення повноважень підрозділів стратегічних розслідувань, усунення законодавчих неузгодженостей, систематичне навчання працівників поліції щодо кваліфікації та оформлення адміністративних матеріалів, а також розроблення єдиних методичних стандартів збирання й фіксації доказів.

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України, забезпеченню законності при виконанні службових повноважень і зміцненню суспільної довіри до правоохоронних органів у сфері протидії незаконному обігу підакцизних товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник/ В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, А. П. Сахно; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2015. 197 с.
2. Документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 173-4 КУпАП (за результатами аналітичного дослідження) / О. М. Мердова, А. П. Сахно, І. К. Хозлу, В. І. Болотін. Кропивницький, 2023. 65 с.
3. Загальна теорія держави і права. Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. За ред. док. юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, док. юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.
4. Коваленко О. В. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення у підприємницькій діяльності: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Суми, 2023. 231 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
6. Мердова О., Носевич Н., Удалова Н., Хозлу І. Відповідальність батьків та осіб, що їх замінюють, за вчинення малолітніми або неповнолітніми особами у віці від 14 до 16 років адміністративних правопорушень, передбачених КУпАП : науково-практичні рекомендації. Кривий Ріг, 2022. 22 с.
7. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
9. Поняття підприємства у сфері торгівлі або громадського харчування в розумінні п. 1 ст. 9 ЗУ «Про застосування РРО у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» / Офіційний портал Державної податкової служби у Черкаській області. URL: <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-453930.html>
10. Постанова Біляївського районного суду Одеської області від 29 березня 2023 року № 496/2077/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109866211>
11. Постанова Біляївського районного суду Одеської області від 04 серпня 2023 року № 496/5423/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112643188>
12. Постанова Богуславського районного суду Київської області від 29 червня 2023 року № 358/838/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111872761>
13. Постанова Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 15 липня 2021 року № 384/223/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98370198>

14. Постанова Голосіївського районного суду міста Києва від 21 лютого 2022 року № 752/2473/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103852754>
15. Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 10 січня 2022 року № №750/13974/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/102452685>
16. Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 17 лютого 2022 року № 750/1626/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103340343>
17. Постанова Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 31 березня 2022 року № 559/193/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103819077>
18. Постанова Знамянського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 січня 2024 року № 389/4556/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/116213969>
19. Постанова Касаційного адміністративний суд у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року №822/3692/17. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/77248378>
20. Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8875/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101739250>
21. Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8919/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101739252>
22. Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 11 березня 2024 року № 404/727/24 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/117739991>
23. Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 16 лютого 2022 року № 404/781/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103336217>
24. Постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 01 грудня 2021 року № 404/8915/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101545815>
25. Постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8905/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101714491>
26. Постанова Кіровського районного суду міста Кіровограда від 08 грудня 2021 року № 404/8907/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101739259>
27. Постанова Козелецького районного суду Чернігівської області від 09 серпня 2022 року № 734/748/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/105641897>
28. Постанова Ленінський районний суд міста Кіровограда від 07 лютого 2022 року № 404/8902/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103119106>

29. Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 01 листопада 2022 року № 405/5147/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107447284>

30. Постанова Ленінського районного суду м. Кіровограда від 03 грудня 2022 року № 405/8447/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101596684>

31. Постанова Ленінського районного суду міста Кіровограда від 20 грудня 2021 року № 404/8911/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102245713>

32. Постанова Новоархангельського районного суду Кіровоградської області від 23 січня 2023 року № 394/829/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108582284>

33. Постанова Новозаводського районного суду міста Чернігова від 07 лютого 2024 року № 751/10691/23 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116889142>

34. Постанова Оболонського районного суду м. Києва від 05 лютого 2020 року № 756/1152/20 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87390755>

35. Постанова Овідіопольського районного суду Одеської області від 11 травня 2022 року № 509/1303/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104260713>

36. Постанова Приморського районного суду м. Одеси від 23 серпня 2022 року № 522/7098/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105940022>

37. Постанова Рівненського міського суду від 26 травня 2022 року № 569/4397/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104486413>

38. Постанова Святошинського районного суду м. Києва від 26 лютого 2020 року № 759/1105/20 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87872932>

39. Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 18 лютого 2022 року № 760/2718/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103491470>

40. Постанова Чернігівського районного суду Чернігівської області від 08 грудня 2022 року № 748/2718/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107744279>

41. При підготовці питання було використано матеріали: Оформлення поліцейським матеріалів про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена ст.ст. 156, 164 КУпАП: науково-практичні рекомендації / О.М. Мердова, М.В. Кривонос, А.П. Сахно та ін. Київ: Алерта, 2025. 124 с.

42. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18 червня 2024 року № 3817-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. №№ 42-45. Ст. 259.

43. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 28. Ст. 205.

44. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3405.

45. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 року № 1251. *Офіційний вісник України*. 2011. № 1. Ст. 35.

46. Про затвердження Положення про форму та зміст розрахункових документів/електронних розрахункових документів, Порядку подання звітності, пов'язаної із використанням книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок), форми № ЗВР-1 Звіту про використання книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок) : наказ Міністерства фінансів України від 21 січня 2016 року № 13. *Офіційний вісник України*. 2016. № 18. Ст. 759.

47. Про затвердження Порядку встановлення обласними державними адміністраціями (обласними військовими адміністраціями) під час воєнного стану заборони торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, у визначений період доби : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1528. *Офіційний вісник України*. 2025. № 8. Ст. 664.

48. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22 вересня 2005 року № 2899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005, № 52. Ст. 565

49. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

50. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09 січня 2025 року № 4196-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2025. №№ 28-29. Ст. 94.

51. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.

52. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.

53. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 276 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 26 травня 2025 року № 1-11/2015 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-15#Text>

54. Юридичне документознавство : навчальний посібник / С. С. Вітвіцький, О. М. Мердова, Л. П. Петришин, А. П. Сахно, І. К. Хозлу; за заг. ред. С. С. Вітвіцького. 2-ге вид. доповн. та переробл. Кропивницький : ДонДУВС, 2022. 240 с.

55. Як перевірити акцизну марку та встановити легальність походження алкоголю / Офіційний портал Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/469343.html>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРСЬКИЙ КОЛЛЕКТИВ

Доліновський Юрій Степанович – заступник начальника 2-го відділу (протидії організованим злочинним групам в агропромисловому комплексі, у сфері приватизації та земельних відносин) 8-го управління (протидії легалізації доходів, організованих злочинними групами) Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, кандидат юридичних наук, підполковник поліції

Кіблик Дар'я Володимирівна – доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

Кривонос Максим Васильович – завідувач кафедри вогневої підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Крикун Павло Анатолійович – аспірант 3 курсу денної форми навчання за кошти фізичних та юридичних осіб, за спеціальністю 081 Право

Мердова Ольга Миколаївна – заступник директора з освітньої та науково-дослідної діяльності навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор, підполковник поліції

Сахно Артем Петрович – завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки та особистої безпеки поліцейського факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Умрихіна Ірина Олександрівна – завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

Хилько Любов Іванівна – старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ

Чепеляк Віталій Степанович – викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ

Шишкарьова Олена Геннадіївна – старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ